

המוסף לשיבת 12

נגיעות מחקר - 03.06.2016

ד"ר איתי אשר, מ"מ המדען הראשי, משרד החינוך

הקטע הבא הוא סיפור דמיוני, שהיה יכול לקרות באמת. הוא נוגע לשאלה שמטרידה לא מעטים – מה הקשר בין "למידה משמעותית" ובין "שיפור הישגים"?

ערב אחד צילצל הטלפון בביתה של פרופסור ל', השוכן בפרבר שקט ומנומנם במזרח ארצות הברית. ל' היא אחת החוקרות הבולטות בעולם בנושא הוראה ולמידה, ובמיוחד בקרב הקבוצה המבקשת לקדם גישות של "למידה פעילה" (למידת חקר, למידה מבוססת פרויקטים, למידה שיתופית, למידה מתוקשבת ועוד). הדוברת על הקו נשמעה נסערת מאד והחוקרת זיהתה שמץ של מבטא זר בקולה. "אנשים כמוך פוגעים בתלמידים שלי, במורים שלי וגם בקריירה שלי", אמרה הדוברת, "אנחנו האמנו במה שאמרתם, השקענו את כל הנשמה, ובסוף מה יצא? שום דבר!". רק אחרי שנרגעה במקצת, הציגה את עצמה – מ', מנהלת בית ספר יסודי מישראל, שנה שביעית בתפקיד. "אז מה בדיוק קרה, ואיך אני קשורה לזה? הרי אף פעם לא הייתי בישראל", תמחה פרופסור ל'. מ' הסבירה שאצלם בבית הספר קראו כמה מהמאמרים של ל', כחלק מהיערכות בית הספר למעבר ללמידה משמעותית. הכתיבה של ל' היתה עבורם מעוררת השראה ומשכנעת, וצוות בית הספר בהנהגת המנהלת התגייס כולו לשינוי מהפכני בשיטות ההוראה והלמידה, וכמובן גם בשיטות ההערכה. השינוי הזה לא היה קל לחלק גדול מהמורים, בייחוד הוותיקים שבהם, אך לאחר שכולם שוכנעו, ובעזרת הרבה תמיכה החדית ושיתופי פעולה, המציאות שמאחורי דלת הכיתה השתנתה באופן דרמטי, כאשר כל מורה בחר להשתמש בפרקטיקות למידה פעילה שהתאימו לדעתו יותר לתחומי הדעת שלימד. ואמנם, הילדים גילו הרבה יותר מעורבות בשיעורים, ושמחו במיוחד על הפעילויות המתוקשבות. "ערך, מעורבות, רלוונטיות – הצלחנו!", אמרו לעצמם המורים, וגם המפקחת וההורים התמוגגו. מ' והצוות כבר דמינו את עצמם מקבלים את פרס החינוך הארצי, אבל אז ... הכל השתבש. כאשר נמסרו לבית הספר התוצאות של מבחני המיצ"ב, שנערכו כשנה וחצי אחרי תחילת ההטמעה של הרפורמה בשגרת בית הספר, הסתבר כי חלה ירידה משמעותית בהישגי התלמידים ביחס למבחנים קודמים. חלק מהמורים לקחו את העניין בקלות, ואמרו שזו בוודאי "ירידה לצורך עלייה", אך רבים אחרים, ובייחוד אלה שמראש היו פחות נלהבים ביחס לשינוי, טענו כי זו ההוכחה לכך שהם צריכים לחזור ולעשות את מה שהם יודעים לעשות הכי טוב ולא להפוך את הילדים לקרבנות של שיטות הוראה לא יעילות. תנופת העשייה בחדר המורים נבלמה בבת אחת וכבר שבועות כולם עסוקים בחילופי האשמות. בשיחה שהתפתחה, שאלה פרופ' ל' את המנהלת מ' מספר שאלות, על מנת לנסות ולשער מה בדיוק גרם לתוצאה המאכזבת, ולהפיק לקחים לעתיד.

מהי תיאוריית השינוי שלכם? המנהלת הסבירה כי לפי הבנתה, פרקטיקות של למידה פעילה וחויייתית, המלוות כמובן בהערכה חלופית ואוטנטית, יוצרות אצל הילדים תחושות של ערך, מעורבות ורלוונטיות. תחושות אלו משפרות את המוטיבציה ללמידה, והמוטיבציה היא הגורם הישיר לשיפור הישגים.

כיצד אתם מעריכים עד כמה הלמידה אצלכם פעילה וחוייתית? מה זאת אומרת? השיבה
המנהלת, ככל שיש בבית הספר פחות הוראה פרונטלית "מסורתית" ויותר שימוש במגוון שיטות של למידה פעילה, זה יותר טוב! איך אני מודדת? גם באופן כמותי וגם באופן איכותני. כל מורה מגישה לי תכנית עבודה לפני תחילת שנת הלימודים ודו"חות ביצוע בכל רבעון ואני מסכמת את המספרים. בנוסף, אני והסגנית מסתובבות כל יום בין הכיתות וצופות במתרחש בכיתה, ונעזרות במחווך להערכת המורים שפותח בראמ"ה. הייתי אומרת שהיום כבר הגענו למצב שרק בתצפית אחת מכל חמש אני אפתח את הדלת ואמצא את המורה מלמדת בהוראה פרונטלית. לבסוף, אנחנו מקבלים פידבק מהתלמידים בנושא זה משאלוני מיצ"ב אקלים.

ואיך אתם יודעים עד כמה הלמידה מייצרת אצל התלמידים עניין ומוטיבציה? גם כאן אני לא
מאמינה למקור מידע אחד. מצד אחד אנו בוחנות את הסטטיסטיקות של פריטים רלוונטיים במיצ"ב האקלים, ומצד שני אנחנו קשובות כל הזמן לשובים מהתלמידים ומהוריהם. אם אגיד שכל הילדים חוזרים כל יום הביתה עם ברק בעיניים זו הגזמה, אבל התופעה הזו בהחלט נהייתה נפוצה יותר מאז שעשינו את המהפך בבית הספר.

אהמ... המהמה הפרופסור ל', אנחנו לא מכירות, אבל השתכנעתי שאת מנהלת מאוד רצינית, שמסוגלת להזיז הרים, לגייס אנשים, ובמיוחד להיעזר בעקרונות של תכנון ובקרה ושל ניהול מבוסס נתונים. אבל, יקירתי, הבעיה אצלכם היא קודם כל בתיאוריה. אני מציעה לך לשכלל ולשפץ את התיאוריה הפדגוגית שלכם, בהתבסס על מה שמחקרים אמפיריים כבר מצאו. אני בטוחה שכאשר התפיסה הפדגוגית שלכם תהיה מדויקת יותר, את תצליחי להניע את בית הספר מחדש לכיוון הרצוי. עם זאת, אני רוצה להזהיר אותך שנצטרך להכניס לתיאוריה גם גורמים שאינם בשליטתכם, ולכן ייתכן שלא כל חלומותיך יתגשמו.

את החלק השני של השיחה הדמיונית אפרסם בשבוע הבא, ובינתיים אתם מוזמנים לשלוח אלי ל-

itayas@education.gov.il את ההשערות שלכם לשאלה של המנהלת והצוות - **איך יכול להיות**

שבית הספר עשה תהליך כל כך רציני ומעמיק והתוצאות היו כל כך מאכזבות?